

*Dr Miloš P. Stanković, docent
Univerzitet u Beogradu
Pravni fakultet u Beogradu
natal40892@gmail.com*

ANTIKORUPCIONE MERE U ZAKONOPRAVILU SVETOG SAVE*

Sažetak: *U prvom delu rada autor ukazuje na korene antikorupcione borbe u srpskom zakonodavstvu koji sežu do Zakonopravila Svetog Save. Potom se analiziraju konkretne odredbe Nomokanona koje imaju antokorupcioni karakter i koje podsećaju na savremene institute. To su zabrana davanja i primanja mita u kontekstu simonije (prodaje sveštenečkog čina), zabrana sukoba interesa u obliku nepotizma i u vidu istovremenog vršenja duhovne i svetovne ili dve duhovne funkcije, te obaveze lica koja su rukopoložena da prijave i jasno razdvoje sopstvenu od crkvene imovine.*

Autor zaključuje da su u vremenu u kome su nastala pravila o borbi protiv korupcije bila na visokom nivou zakonodavne tehnike i da su mogla da predstavljaju više nego solidnu osnovu u njenom iskorenjivanju.

Ključne reči: *Zakonopravilo Svetog Save, Zakon o sprečavanju korupcije, korupcija, antikorupcione mere, mito, sukob interesa, prijavljivanje imovine.*

1. UVOD

Savremeno srpsko antikoruptivno zakonodavstvo definiše korupciju kao „odnos koji se zasniva zloupotrebom službenog, odnosno društvenog položaja ili uticaja, u javnom ili privatnom sektoru, u cilju sticanja lične koristi ili koristi za

---

* Rad je nastao kao rezultat istraživanja na projektu „Identitetski preobražaj Srbije“ za 2019. godinu, čiji je nosilac Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu. Osnovni nalazi u radu saopšteni su na Međunarodnoj naučnoj konferenciji „Pravna tradicija i novi pravni izazovi“, koja je održana 3. i 4. oktobra u organizaciji Pravnog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu.

drugoga“², tj. „odnos koji nastaje korišćenjem službenog ili društvenog položaja ili uticaja radi sticanja koristi za sebe ili drugoga.“³ Iako ovaj razarajući društveni problem predstavlja zlu kob modernog čoveka, njegova suština i načini ispoljavanja kroz skoro celokupnu istoriju ukazuju da je reč pojavi karakterističnoj za sve narode i za sva vremena. Normativno suzbijanje korupcije, posebno u domenu politike, predstavljalo je deo legislatura još u Vavilonu, Egiptu i antičkoj Grčkoj,⁴ da bi svoj vrhunac u Starom veku doživelo u Rimu,⁵ kada su doneti i prvi poznati zakoni koji su imali primarno antikoruptivni karakter. Tako se, primera radi, na osnovu *Lex Cornelia repetundarum* mogao tražiti povraćaj stvari ili novca koji je javnim funkcionerima davan u vidu mita.⁶ Korupcija je bila razvijena i u srednjovekovnim državama, a njenom širenju su posebno pogodovali apsolutistički režimi koje je karakterisala snažna centralna vlast i razgranat i hijerarhizovan činovnički aparat.⁷

Imajući sve ovo u vidu, ne iznenađuje podatak da su i u srpskom srednjovekovnom pravu, pre svega u u Zakonopravilu Svetog Save, kao najstarijem i najvažnijem pravnom izvoru srpskog kanonskog i svetovnog prava u srednjem veku,⁸ postojali antikorupcioni mehanizmi. Međutim, Zakonopravilo Svetog Save ne govori na jedan uopšten način o korupciji. U njemu ne postoje definicije, opšta načela, niti apstraktne norme kojima se koruptivne aktivnosti tretiraju načelno i nezavisno od konteksta, mimo predviđenih konkretnih situacija u kojima se ispoljava korupcija. Sa druge strane, postoje izvesna ponavljanja u sankcionisanju

---

² Čl. 2. st. 1. tač. 1. Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije (*Službeni glasnik RS*, br. 97/2008, 53/2010, 66/2011 – odluka US, 67/2013 – odluka US, 112/2013 – autentično tumačenje i 8/2015 – odluka US).

³ Čl. 2. st. 1. tač. 1. Zakona o sprečavanju korupcije (*Službeni glasnik RS*, br. 35/2019 od 21.5.2019. godine), koji je stupio na snagu 29.5.2019, a primenjuje se od 1.9.2020. godine, osim odredaba čl. 20. st. 2. i čl. 21. – 25., koji se primenjuju od dana stupanja na snagu ovog zakona.

⁴ Nataša Lj. Deretić, „Koreni političke korupcije u Starom veku“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 4/2016, 1295 – 1313; Nataša Deretić, „Razni oblici korupcije u pravnoj istoriji“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 1/2012, 399-408.

⁵ Imperator Klaudije je prvi praktično kupio carsko dostojanstvo, obećavajući svakom od 4500 pripadnika pretorijanske garde nagradu od po 15000 sestercija ako ga dovedu na presto, a njegov primer je sledio i Neron. S druge strane, navodi se da se u Justinijanovo doba na trgovima na očigled njegovih činovnika javno trgovalo sudskim odlukama. Nataša Lj. Deretić, „Suptilna i neodoljiva primamljivost korupcije u političkim krugovima Rima“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 3/2017, 782, 786.

⁶ Theodor Mommsen, *Römisches Strafrechts*, Leipzig 1889, 705, navedeno prema: N. Lj. Deretić (2017), str. 775.

⁷ Nataša Deretić, „Pojavni oblici korupcije u Srednjem veku“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 4/2012, 277-290.

⁸ Milena Polojac, „Junac koji bode u Zakonopravilu Svetoga Save“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 2/2017, 55.

nekih vrsta ponašanja koja bi mogla da se podvedu pod ovu pojavu, posebno kada je u pitanju simonija. Takođe, antikorupcione odredbe nisu ni nomotehnički sistematizovane na jednom mestu u svetosavskom Nomokanonu, izuzev glave 26. u kojoj se nalaze sublimirani izvodi iz izvora koji čine deo Zakonopravila, a koji tretiraju pitanja korupcije.⁹

Ipak, čini se da se uz nužne aproksimacije može govoriti o antikorupcionom zakonodavstvu u okviru šireg legislativnog rada Svetog Save. Pored svih mogućih primedaba ovakvom pristupu, produbljena analiza pokazuje da je smisao i cilj mnogih normi Zakonopravila skoro u duhu najaktuelnijih zakonskih rešenja kojima se moderne države bore protiv korupcije. Današnjeg istraživača impresionira savremen način na koji su u ovom tekstu opisane (naravno, ne i imenovane) ustanove koje danas poznajemo kao sukob interesa, nepotizam, zabrana vršenja dve javne funkcije ili obaveza prijavljivanja imovine. Iako Zakonopravilo predstavlja skup svetovnih i duhovnih pravila koje je iz postojećih izvora Sveti Sava odabrao, ponegde modifikovao i po svoj prilici, u celini ili u najvećem delu i lično preveo, ono predstavlja originalan i celovit duhovni i svetovni pravni tekst, koji se primenjivao *in toto*.¹⁰ Zato, činjenica da se antikoruptivna pravila iscrplju-

⁹ Nina Kršljanin, „Mere protiv korupcije u srpskom srednjovekovnom pravu“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 2/2013, 234.

¹⁰ Duhovna pravila su preuzeta iz Sinopsisa Stefana, episkopa Efeskog, sa tumačenjima Aleksija Aristina i iz Kanonske Sintagme u XIV naslova, dela nepoznatog autora iz VI veka, sa tumačenjima Jovana Zonare. Svetovna pravila vode poreklo iz izvoda Justinijanovih novela u 87 poglavlja, čiji je redaktor bio Jovan Sholastik, celog Prohirona Vasilija I, koji je kod nas preveden kao Zakon gradski i iz tri novele cara Aleksija I Komnina. Srđan Šarkić, „Uticaj vizantijskog prava na srednjovekovno srpsko pravo“, *Slověne = Slověne, International journal of Slavic studies* 2/2015, 108. Međutim, još je Solovjev utvrdio da „Svetosavska Krmčija nije prost prevod ili prepis, nego jedna kompilacija iz dva najnovija zbornika: Aristinova i Zonarina“. Aleksandar Solovjev, „Svetosavski Nomokanon i njegovi novi prepisi“, *Otštampano iz Bratstva XXVI*, Beograd, 41. Dimitrije Bogdanović dodaje da „srpski nomokanon nema prototipa ni u jednom sačuvanom grčkom ili slovenskom kodeksu“, te da je to „zbornik u toj meri nov da se povodom njega sa pravom može govoriti o samostalnoj, originalnoj kodifikaciji vizantijskoj prava u Srbiji, za Srbiju.“ Dakle, ova pravila nisu preuzimana nekritički, jer su inkorporisane samo one odredbe koje ne bi dovele u pitanje nezavisnost srpske države i autokefalnost srpske crkve, pri čemu su izostavljani i „tekstovi koji bi mogli biti povod za sukob s Latinskom crkvom“. Dimitrije Bogdanović, „Krmčija Svetoga Save“, *Međunarodni naučni skup Sveti Sava, istorija i predanje*, decembar 1976, Srpska akademija nauka i umetnosti, knjiga 7, Beograd, 96-97. Miodrag Petrović zaključuje da rad Svetog Save na Zakonopravilu „nije samo sakupljački, selektivni ili samo prevodilački. On kao sastavljač knjige sa kojom nijedna nomokanonska vizantijska knjiga nije ista, slobodno odabira i raspoređuje građu, s tim što skraćene kanone Stefana Efeskog i Aristinova tumačenja ponekad zamenjuje punim tekstom kanona ili Zonarinih tumačenjima. Zatim, prilikom prevodenja merodavno proširuje pojedine grčke tekstove svojim kratkim objašnjenjima a ponešto i skraćuje“. Miodrag Petrović, „Istorijsko-pravni značaj Zakonopravila Svetoga Save“, *Glasnik prava Pravnog fakulteta u Krajujevcu* 2/1993, 16. U savremenoj nauci se ističe da je kreativna uloga Svetog Save u stvaranju Nomokanona posebno došla do izražaja u Glavi 48. M. Polojac, 63. Pri tome, izgleda da je Sveti

ju u odredbama duhovnog karaktera i da vode poreklo iz Vizantije ne dovodi u pitanje fakat da ona predstavljaju i deo srednjovekovnog srpskog prava.¹¹ Birajući izvore za svoje Zakonopravilo, kao temeljni dokument u organizaciji mlade srpske države i srpske autokefalne crkve, Sveti Sava je, u duhu doktrine simfonije, tj. nezavisnosti svetovne i duhovne vlasti u svojim delokruzima, tekst ovog zbornika ipak prožeo duhom „suprematije kanonskog prava kao uslova za simfoniju crkve i države, kao i tezom o potčinjenosti vladara zakonima“, gde „crkva ima pravo moralnog nadzora nad vladarom“.¹² Na kraju, ne treba izgubiti iz vida da Svetosavski Nomokanon i danas predstavlja deo pozitivnog prava za Srpsku pravoslavnu crkvu.¹³

Stoga, predmet istraživanja u ovom radu predstavlja pokušaj da se, uz pažnju da se olakim paralelama izbegnu anahronizmi, pokaže da se može povući istorijska vertikalna od antikuprupcionih mera u Zakonopravilu Svetog Save do modernog antikoruptivnog zakonodavstva u Srbiji, tj. da ideje modernog zakonodavca koliko god bile savremene, imaju svoj oslonac i u jednom od najstarijih srpskih zakona. Čini se da sve što je navedeno opravdava metodologiju koja će se u tom cilju primeniti, a koja podrazumeva sublimaciju različitih antikorupcionih pravila iz Nomokanona i njihovo smisaono, tematsko i logičko sistematizovanje u određene celine, nezavisno od toga iz kog izvora potiču. Kada se to učini, onda mozaik sastavljen od tridesetak odredaba o borbi protiv korupcije, inače rasutih po Krmčiji, dobija potpuno novi smisao.

Istraživanje će biti zasnovano na korišćenju Ilovičkog prepisa Zakonopravila, a na mestima gde je to potrebno ukazaće se i na Sarajevski prepis. Pre svega, Ilovički prepis iz 1262. godine je najstariji sačuvani prepis Zakonopravila Svetog Save i smatra se i „vremenski, a i sadržajno najbližim originalu“, dok se Sarajevski prepis iz 1371. godine smatra važnim jer se takođe svrstava u grupu prepisa

---

Sava u svom radu koristio srpsko-slovenske prevode grčkog teksta. Za raspravu o poreklu Krmčije i o tome ko ju je preveo na srpskoslovenki jezik i tvrdnji da je to uradio sam Sveti Sava ili da je bar sačinio završnu redakciju, videti: Sergije Troicki, „Ko je preveo Krmčiju sa tumačenjima?“, *Glas Srpske akademije nauka CXCIII, Odeljenje društvenih nauka*, 96, Beograd 1949, 119-142; Vladimir Mošin, „Pravni spisi Svetoga Save“, *Međunarodni naučni skup Sveti Sava, istorija i predanje*, decembar 1976, Srpska akademija nauka i umetnosti, knjiga 7, Beograd, 121. O mogućem uticaju dvogodišnjeg upravljanja Humom od strane princa Rastka, potonjeg monaha i arhiepiskopa Save, na njegov zakonodavni rad, videti V. Mošin, 101-106.

¹¹ A. Solovjev, 21, 43. N. Kršljanin, 235.

¹² D. Bogdanović, 97.

¹³ Nataša Stojanović, „O nasleđivanju u Zakonopravilu Svetoga Save“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu 1/2014*, 29; Petar Zorić, *Zakonopravilo Svetoga Save i pravni transplant*, <https://www.scribd.com/document/376180809>, 1. novembar 2019, 46; Branko A. Miletić, „Zakonopravilo Svetog Save (Svetosavski Nomokanon) i Zakonik Stefana Dušana (Dušanov zakonik) kao izvori srpskog prava u srednjovekovnoj Srbiji“, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini 2/2019*, 165.

koji su u najbližoj vezi sa Savinim protografom.¹⁴ Najzad, do sada su sa srpsko-slovenskog na savremeni srpski jezik prevedena upravo ova dva prepisa Nomokanona Svetog Save.

2. DEFINICIJA I PREVENCIJA

Najopštija odredba u kojoj se u Zakonopravilu Svetog Save proklamuje borba protiv korupcije i koja bi se posredno, iz ugla savremenog istraživača, mogla protumačiti kao njena definicija, nalazi se u 17. pravilu Prvog svetog i vasiljenskog prvog sabora u Nikeji: „Onaj ko prima lihvu ili mito – po ovom pravilu stran je Crkvi i lišava se čina.“¹⁵ Na sveobuhvatan način se opisuje i šta se smatra korupcijom, iako se to čini u kontekstu zabrane simonije. Koruptivna aktivnost podra-

¹⁴ A. Solovjev, 29; M. Polojac, str. 52-54, 57.

¹⁵ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, priredili i preveli Miodrag M. Petrović, Ljubica Štavljanin – Đorđević, Istorijski institut, Beograd 2005, l. 66b 5-9, 183. Kada se poredi korpus antikorupcijskih pravila u Ilovičkom prepisu i u Sarajevskom prepisu Zakonopravila Svetog Save, uočava se da se sadržinska i smislena razlika u tekstu odnosnih pravila ispoljava samo u navedenom, 17. pravilu Prvog svetog i vasiljenskog prvog sabora u Nikeji. U Sarajevskom prepisu Nomokanona Svetog Save ono glasi: „Koji lihvu ili kamatu uzima, po ovom pravilu stran je Crkvi i neka bude izvrnut iz čina“. *Sarajevski prepis Zakonopravila Svetog Save iz XIV vijeka – prevod*, preveo Slobodan Prodić, sakupili Stanka Stjepanović i jeromonah Serafim Gligić, „Dabar“ – izdavačka kuća Mitropolije dabrobosanske 2015, 74.

Dakle, za razliku od Ilovičkog prepisa u kome se koristi pojam „mito“, u Sarajevskom prepisu se upotrebljava pojam „kamata“. Čini se da se više vere može pokloniti tekstu Ilovičkog prepisa i to ne samo zato što je vremenski bliži originalnom tekstu Zakonopravila. Pojam „lihva“ koji se koristi u oba prepisa predstavlja sinonim pojmu „kamata“ koji sadrži Sarajevski prepis, a ne i pojmu „mito“ koji je naveden u Ilovičkom prepisu, te se postavlja pitanje zašto bi se u istoj odredbi, jedan pored drugog, nalazili sinonimi da bi se opisala ista životna situacija. Najzad, tumačenje uz 17. pravilo svetog i vasiljenskog prvog sabora u Nikeji i u Sarajevskom i u Ilovičkom prepisu govori u prilog iznešene teze da u ovoj odredbi uz pojam „lihva“ treba da stoji pojam „mito“, a ne pojam „kamata“. U Sarajevskom prepisu ovaj deo tumačenja glasi: ...“ Koji ovo i slično čine, ili oni koji razmišljaju kako drugačije da pogubni dobitak steknu, ako su iz sveštenstva, zaboravljaju na Božanstveno Pismo koje govori *srebra svojega ne daji na lihvu i mito za nevine ne primi*. Takvi iz klira da se izvrgnu, i pravilima da budu strani, iako pravila 44. Svetih apostola i 10. Pravilo Šestog sabora u Trulskoj palati ne zapovijedaju da se ovi odmah izvrgnu, već ako primivši zaprećenje nastave to činiti.“ U Ilovičkom prepisu, izvod iz tumačenja izgleda ovako: ...“ I čineći to, težu lihvu uzimaju, jer se pridružuju dobiti a gubitku nikako. Ako se ko od sveštenika nađe da to i tome slično čini, ili nekako drugačije stiče sebi sramnu dobit, zaboravljajući Božanstveno pismo koje kaže: „Srebro svoje ne daje na dobit i platu pravednika ne uze“ – takav da se iz sveštenstva izvrgne i stran da bude pravilu, iako 44. pravilo svetih apostola i deseto pravilo Šestog sabora u Trulskoj palati nalažu da se ti ne izvrgnu nabrzinu, nego ako, kad im se naredi, ne prekinu to da čine.“ Kada se uporede tumačenja iz ova dva prepisa, može se zaključiti da tumačenje Sarajevskog prepisa čak daje više osnova za tumačenje teksta 17. Pravila svetog i vasiljenskog prvog sabora u Nikeji za koje smo se opredelili.

zumeva primanje novca pre, za vreme ili nakon izvršene radnje koju bi nosilac nekog ovlašćenja inače bio dužan da izvrši bez ikakve nadoknade, nezavisno od toga kolika se količina novca traži ili prima.¹⁶ Izjednačena sa srebroljubljem, tj. idoloslužanjem, ona se izričito zabranjuje.¹⁷ Ovako širokom određenju ne promiče nijedna moguća koruptivna radnja, što dolazi do izražaja i kroz precizno opisivanje različitih načina kroz koje se korupcija može manifestovati, a o čemu će biti reči u predstojećim redovima.

U borbi protiv korupcije Sveti Sava ne dela samo reaktivno, već i preventivno. Postavljaajući kao osnovni kriterijum za sticanje episkopskog čina kontinuitet iskazanog podvizavanja u veri i života provedenog u vrlini, zabranjeno je zavređeti ga bez prethodnog postupnog sticanja činova čtaca, ipođakona, đakona i prezvitera. Među svim mirjanima kojima se zabranjuje da preskačući sveštene činove direktno budu rukopoloženi za episkope, jer će se u suprotnom smatrati novoobraćenima, posebno se i izričito ističu „trgovci i bogataši“.¹⁸ Aluzija je sasvim jasna, pošlo se od toga da bi ove kategorije imućnih ljudi, koji su navikli na trgovinu materijalnim stvarima, lukrativni princip mogli da uvedu i u Crkvu, te da na taj način novcem bržem dođu do onoga do čega se može doći samo idući duhovnom stazom. Zato se tome unapred stalo na put, kako u interesu Crkve, tako i u interesu sveštenstva i monaštva, pa i samih trgovaca i bogataša i spasenja njihovih duša.

Jedna od osnovnih preventivnih mera koje su u Zakonopravilu propisane u borbi protiv korupcije jeste i potreba za jasnim razdvajanjem episkopove lične imovine od crkvene imovine, na koju ukazuju 40. Apostolsko i otačko pravilo sa tumačenjem Aleksija Aristina i 24. pravilo Svetog pomesnog sabora u Antiohiji sirijskoj sa tumačenjem.¹⁹ Episkop je već prilikom rukopoloženja bio dužan da nedvosmisleno i pred svima prikaže i popiše kako svu svoju imovinu, tako i onu koja pripada crkvi, da bi sa sastavom obe imovinske celine bilo upoznato svo

---

¹⁶ „Oni koji rukopolažu za novac, uvijaju stvar zato što novac ne uzimaju pre, niti u vreme rukopoloženja, već uzimaju posle. A novac i uzimanje, ma koliko da se nečeg uzme – jeste isto što i delo srebroljublja, a srebroljublje je idoloslužnje.“ 89. pravilo iz Poslanice svetog Vasilija podčinjenim mu episkopima – da ne rukopolažu za novac, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 186a 3-12, 545. Takođe: Istoga, Vasilija Velikog iz Poslanice područnim episkopima, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 192b 13-23, 565; 38. Poglavlje iz Poslanice Genadija arhiepiskopa Konstantingrada, i tada sabranog svetog sabora, svima episkopima, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 203b 1-19, l. 204ba 20-19, 597-598.

¹⁷ : „... Mito ne uzimaj. Mito oslepljuje oči zdravima i pogubljuje riječi pravedne,“ Izbor iz Zakona Bogom danog Izrailjcima preko Mojsija, 48. Poglavlje, l. Pravilo – o Sudu i pravdi, *Sarajevski prepis Zakonopravila Svetog Save iz XIV vijeka – prevod*, 250-251.

¹⁸ 11. pravilo Svetog pomesnog sabora u Sardikiji, to jest u Sredcu sa tumačenjem, l. 105a 11-9, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 105a 10-17, 314.

¹⁹ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 53b 23-3, 134-135; l. 87a 18-3, 242-243.

sveštenstvo u sabornoj crkvi. Razgraničenje episkopove od crkvene imovine je bilo značajno jer je episkop svojom imovinom mogao slobodno da raspolaže pravnim poslovima za života i za slučaj smrti, dok je crkvena dobra morao da sačuva neokrnjenim. Ako on ne bi postupio prema ovim pravilima, te posebno popisao i razdvojio sopstvenu od crkvene imovine, 24. pravilo Svetog pomesnog sabora u Antiohiji sirijskoj je predvidelo sankciju da celokupna imovina pripadne crkvi, makar episkop tvrdio da jedan njen deo pripada njemu.

Nakon normiranja obaveze prijavljivanja episkopske i crkvene imovine, Sveti Sava ide korak dalje. Oduzimanjem imovine u korist crkve su sankcionisani sveštenici i episkopi koji su pre rukopoloženja bili siromašni, a koji su nakon uvođenja u sveštencički ili episkopski čin kupili neku nepokretnost, osim ako je nisu stekli poklonom od nekog od članova porodice.²⁰ Ideja ovog rešenja je jasna. Smatralo se da sveštenik ili episkop koji prilikom rukopoloženja nije imao nikakvu imovinu, a ubrzo potom je stekao značajno imanje, nije mogao da do njega dođe ni na jedan drugi način osim poklonom od strane članova porodice, što se ne sankcioniše, ili primanjem mita, što se kažnjavalo oduzimanjem imovine u korist crkve.

Nomokanon Svetog Save posebnu pažnju posvećuje upravljanju crkvenim prihodima i rashodima. Ove odredbe su takođe preventivnog karaktera i po svojoj duhovnoj i pravnoj prirodi predstavljaju, uz nužne aproksimacije, kombinaciju normi kojima se oštrica antikorupcione borbe usmerava kako prema onome što danas nazivamo sukobom interesa, tako i ka sprečavanju sticanja imovine na nedozvoljen način. 26. pravilom Četvrtog svetog vaseljskog sabora u Halkidonu sa tumačenjem se određuje da je episkop dužan da za crkvenog ekonomu koji se stara o prihodima i rashodima crkve postavi neko svešteno lice – prezvitera ili đakona. Smatralo se da bi preuzimanje takvog posla od strane samog episkopa podrazumevalo da on „neznano i bez svedoka drži gazdinstvo“, te da bi u tom slučaju trebalo da primi zaprećenje.²¹ Sa svoje strane, ekonom je bio u obavezi da svake godine podnosi račun o svom upravljanju episkopu. „Ukoliko umre, ne po-

²⁰ 32. pravilo Svetog i pomesnog sabora koji beše u Kartagini, u čijem se tumačenju između ostalog, kaže: „...Koji pre episkopstva nisu imali svoju imovinu; ili sveštenici koji su pre ubrajanja u sveštenstvo bili siromašni, ako po rukopoloženju kupe njivu ili vinograde – to crkvi da ostave, jer su od crkvenog prihoda tako nešto stekli. Ako je, pak, od očeva, ili od pradedova ili od nekog istinskog i osobnog poklona njima tako nešto pripalo, slobodno da raspolažu time...“ *Zakonopravilo Svetoga Save 1*, l. 117a 26-2, l. 117b 3-5, 347-348. U odredbama koje predstavljaju izvod Iz grane desete novela cara Justinijana, glava 1, nalazi se na sličan rezon: „To da episkop po postavljenju na episkopstvo stekne nešto, ne može od toga ni zaveštati ni pokloniti svojim ukoliko mu nije pripalo od roditelja, ili od stričeva, ili od braće. A to što je u episkopstvu stekao, da bude prihod crkvi čiji je episkop.“ *Zakonopravilo Svetoga Save 1*, l. 246b 21, l. 247a 22-28, 716.

²¹ *Zakonopravilo Svetoga Save 1*, l. 100b 9-11, 301-302.

loživši račun o upravljanju, odgovorni za to biće njegovi naslednici, jer je odgovoran i zbog lenosti; kao i ako je dao onima koji ne mogu (to) da vode.“²²

Na ovom mestu treba ukazati na sličnost sa pojedinim pravilima savremenih antikorupcionih zakona. „Funkcioner je dužan da u roku od 30 dana od dana izbora, postavljenja ili imenovanja podnese Agenciji izveštaj o svojoj imovini i prihodima, odnosno pravu korišćenja stana za službene potrebe i o imovini i prihodima supružnika ili vanbračnog partnera, kao i maloletne dece ukoliko žive u istom porodičnom domaćinstvu, na dan izbora, postavljenja ili imenovanja.“²³ Ako je došlo do bitnih promena u odnosu na one koje sadrži prethodno podneti Izveštaj, on će biti u obavezi do 31. januara tekuće godine podnese novi Izveštaj sa stanjem na dan 31. decembra prethodne godine.²⁴ Funkcioneri imaju obavezu podnošenja Izveštaja i u roku od 30 dana od dana prestanka javne funkcije, obzirom na stanje na dan njenog prestanka.²⁵

3. DAVANJE I PRIMANJE MITA

3.1. Primanje mita da bi se omogućilo sticanje neke koristi

Centralno mesto u antikorupcionom zakonodavstvu Nomokanona Svetog Save predstavlja borba protiv simonije, odnosno rukopoloženja ili monašenja za novac, kojoj je posvećeno čak šesnaest pravila. Ovaj prestup, koji podrazumeva trgovinu Božjom blagodat naziva se „simonijom“ po Simonu vračaru, kome je apostol Petar, na Simonov pokušaj da od njega novcem izdejstvuje rukopoloženje rekao: „Srebro tvoje s tobom da bude na pogubu, jer si mislio da novcem stekneš dar Božiji“.²⁶ Pri tome nema razlike da li se novac uzima pre, istovremeno ili nakon rukopoloženja,²⁷ ili se umesto novca uzima neki drugi poklon.²⁸

---

²² Iz grane desete novela cara Justinijana, glava 1, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 246b 15-20, 716.

²³ Čl. 43. st. 2. Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije; Čl. 68. st. 1. Zakona o sprečavanju korupcije.

²⁴ Čl. 44. st. 1. Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije; Čl. 69. st. 1. Zakona o sprečavanju korupcije.

²⁵ Čl. 43. st. 4. Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije; Čl. 68. st. 3. Zakona o sprečavanju korupcije.

²⁶ Iz Dela Apostolskih, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 192a 16-19, 564. Isto: Vasilija Velikog tumačenje iz (knjige) proroka Isaije, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 192b 13-23, 565.

²⁷ Istoga, Vasilija Velikog iz Poslanice područnim episkopima, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 192b 13-23, 565; 38. Poglavlje iz Poslanice Genadija arhiepiskopa Konstantingrada, i tada sabranog svetog sabora, svima episkopima, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 203b 1-19, l. 204a 20-19, 597-598.

²⁸ Nikodim Milaš, *Pravoslavno crkveno pravo*, Mostar 1902, 520.

Pored očiglednog svetovnog aspekta zabrane ovakvog ponašanja, duhovni aspekt kojim se obrazlaže žestoka borba protiv simonije u Nomokanonu Svetog Save oličen je u 26. poglavlju Iz Poslanice svetog Tarasija, arhiepiskopa Konstantingrada, Adrijanu papi rimskom, iz uputstava Božastvenih pisama o tome da se ne rukopolaže za novac: „Rukopoložnici, odnosno oni koji rukopolažu episkope, i prezvitere, i đakone i sve sveštenstvo crkveno, sluge su Svetoga Duha, a ne prodavci, jer zabadava dobivši – po rečima Gospodnjim – dužni su zabadava i da daju. A pokuša li neko zlatom da stekne blagodat Svetoga Duha, izbačen da bude, jer nije moguće raditi Bogu i mamonu.“²⁹ Dodatni razlog ovakve zabrane sastojao se u shvatanju da kupoprodaja sveštenečkog čina ne predstavlja hrišćanski, već „judejski i egipatski običaj“.³⁰

Zakonopravilo taksativno navodi lica koja se imaju sankcionisati zbog simonije i vrstu sankcija koju im treba izreći. Opšte pravilo, „ko rukopolaže za novac – da se izvrgne sa onim koji ga je rukopoložio“,³¹ biva precizirano drugim pravilima. Tako, „ako koji episkop, ili prezviter, ili đakon za novac primi ovaj sveti čin, da se izvrgne i sâm i onaj koji ga je rukopoložio, i obavezno da budu odlučeni od svetog pričešća i od Crkve, kao što Simon vračar bi odbačen od mene Petra“,³² odnosno, „onaj ko kupuje i prodaje rukopoloženje, sve do crkvenog

²⁹ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 191b 26, l. 192a 27-3, 563-564. Na gotovo identičan način, ovo obrazloženje se ponavlja u 38. Poglavlju iz Poslanice Genadija arhiepiskopa Konstantingrada, i tada sabranog svetog sabora, svima episkopima: „Kad je Gospod poslao apostole – učitelje u svet, zapovedi da blagodat koju od njega primiše badava daju ljudima, i da od nje ne stiču zlata, ili srebra, ili bakra, niti drugo nešto zemaljsko i materijalno. Istu zapovest je preko njih dao i nama koji smo u njihov stepen postavljeni. Ako ste od mene kupili – prodajte; a ako li badava uzeste – badava dajte. O, teško, zaista, onima koji ili uzimaju ili daju dar Božiji za imetak onima koji se zavetuju, jer žučnom gorčinom i okovom nepravde biše obuzeti srebroljubljem.“ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 203b 5-19, 597-598.

³⁰ Iz Žitija svetog Jovana Zlatoustog, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 192b 24-2, 565-566.

³¹ 2. Pravilo od Svetog Vasilija Velikog, ukratko o vremenima za one koji su sagrešili, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 186b 29-31, 546. Isto i u Šestog vasiljenskog sabora u Konstantinogradu, u Trulskoj palati, pravilo 22, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 192b 21-23, l. 193a 24-30, 566-567.

³² 29. apostolsko i otačko pravilo sa tumačenjem Aleksija Aristina, đakona i zakonohranitelja, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 50b 19-20, l. 51a 21-26, 128. Gotovo identičan tekst je sadržan još u nekim pravilima. U 22. pravilu Svetog šestog vasiljenskog sabora što je bio u Konstantinovom gradu, u Trulskoj palati se kaže: „Episkop, i prezviter, i đakon, i svako svešteno lice koje je rukopoloženo za novac – da se izvrgne sa onim koji ga je (rukopoložio).“ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 145b 30-33, 432-433; U 26. poglavlju Iz Poslanice svetog Tarasija, arhiepiskopa Konstantingrada, Adrijanu papi rimskom, iz uputstava Božastvenih pisama o tome da se ne rukopolaže za novac, navodi se: „Rukopoložnici, odnosno oni koji rukopolažu episkope, i prezvitere, i đakone i sve sveštenstvo crkveno, sluge su Svetoga Duha, a ne prodavci, jer zabadava dobivši – po rečima Gospodnjim – dužni su zabadava i da daju“. Najzad, u 31. Pravilu Svetih apostola je navedeno: „Rukopoložen za novac episkop, ili prezviter, ili đakon, da se izvrgne sa onim koji ga je

ključara, da se liši svojih činova,“ pri čemu će sankciju snositi i sva sveštena lica koja u simoniji posreduju.³³ Krug ovih lica se još šire utvrđuje u 38. Poglavlju iz Poslanice Genadija arhiepiskopa Konstantingrada, i tada sabranog svetog sabora, svima episkopima, u kojoj se pored svih navedenih lica ističu i seoski episkop, prehodnik, ili neko drugo svešteno lice ili mirjanin.³⁴ Iako bi iz navedenih odredaba moglo da se zaključi da Zakonopravilo Svetog Save povodom simonije sankcioniše samo sveštenstvo i mirjane, to ipak nije slučaj. 19. pravilo Sedmog vaseljenskog sabora koji se po drugi put sabra u Nikeji proširuje personalni domen ovih pravila na igumane ili igumanije koji bi zahtevali novac da bi jedno lice zamonašili.³⁵

Sankcije za ovu vrstu ponašanja se mogu podeliti na racionalne i iracionalne. Racionalne su duhovne sankcije, pre svega izvrgnuće, tj. lišenje čina i onoga ko rukopolaže za novac i onoga ko je zarad materijalne koristi rukopoložen.³⁶ Svešteno lice koje je izvrgnuto trajno gubi sveštenstvo, tj. prava sveštenodejstvovanja, učiteljstva i pastirstva i uvodi se u red mirjana i nikada više ne može biti rukopoloženo ni u jedan sveštenečki stepen, ali može zadržati neki od crkvenoslužiteljskih stepena.³⁷

Pojedina pravila ovoj osnovnoj sankciji pridodaju i odlučenje od svetog pričešća (za mirjane) i od Crkve, tj. lišenje crkvene zajednice u molitvi sa vernicima³⁸ kako za onoga ko rukopolaže, tako i za onoga ko je rukopoložen za novac,³⁹ tj. predviđaju da episkopi, prezviteri i đakoni, nezavisno od toga da li su dali ili primili novac za uvođenje u sveštenečki čin, zauvek budu bez opštenja

---

rukopoložio i da kao Simon vračar uvek bude bez opštenja.“ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 192a 19-25, 564.

³³ 2. pravilo Četvrtog svetog i vaseljenskog sabora u Halkidonu, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 99b 12-18, 284; Sabora u Halkidonu, pravilo 2., *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 192b 3-12, 566.

³⁴ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 203b 1-19, l. 204a 20-19, 597-598.

³⁵ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 165a 12-20, l. 165b 21-19, 488-489.

³⁶ 2. Pravilo od Svetog Vasilija Velikog, ukratko o vremenima za one koji su sagrešili, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 186b 29-31, 546; Šestog vaseljenskog sabora u Konstantingradu, u Trulskoj palati, pravilo 22, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 192b 21-23, l. 193a 24-30, 566-567; Genadija, arhiepiskopa Konstantingrada, iz Poslanice svim episkopima, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 192b 13-20, 566-567. Videti i Šestog vaseljenskog sabora u Konstantingradu, u Trulskoj palati, pravilo 22: „...’Uziđi na visoku goru, uznesi krepko glas svoj’, hodaj široko; propovedaj sa smelošću kako bi se izbacilo i sa odjekom istrebilo rukopoloženje za novac i sve drugo što je, sramnoga radi dobitka, takvim srebrojubljem, i nepravdom i trgovinom učinjeno“, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 193a 7-14, 566-567.

³⁷ Sergije Viktorovič Troicki, *Crkveno pravo*, Beograd 2011, 356-358; N. Milaš, 536-537.

³⁸ N. Milaš, 530, 537.

³⁹ 29. apostolsko i otačko pravilo sa tumačenjem Aleksija Aristina, đakona i zakonohranitelja, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 50b 19-20, l. 51a 21-26, 128.

sa Crkvom,⁴⁰ tj. da budu odbačeni, odnosno anatemisani,⁴¹ bilo da su sveštenici ili mirjani.⁴²

Navedene sankcije se u izvesnom smislu relaksiraju, pa se 19. pravilom Sedmog vaseljenskog sabora koji se po drugi put sabra u Nikeji,⁴³ za episkope, igumane ili bilo koga iz sveštenečkog reda koji bi zahtevali novac za to što bi jedno lice primili u sveštenečki ili monaški red propisuje sankcija izvrgnuća, ali tek ako ne bi prekinuli sa ovom praksom. U svakom slučaju, igumanija i iguman koji nije prezviter bi trebalo da budu odstranjeni iz svog manastira i poslati u drugi manastir na pokorenje, dok se za igumana koji jeste prezviter dovoljnom sankcijom smatralo izvrgnuće.⁴⁴ Primetno je da se sankcija propisana ovom normom razlikuje od prethodnih i po tome što se ne odnosi na one koji bi dali novac da bi bili rukopoloženi ili zamonašeni, jer je jasno da to ne bi činili svojom voljom, već po zahtevu igumana, igumanije ili nekog iz sveštenečkog reda. S druge strane, pravilom iz Žitija svetog Jovana Zlatoustog se istovremeno propisuje šta treba učiniti sa novcem koji sveštenik ili monah primi da bi neko drugo lice rukopoložio: „Naredi sabor da se zlato rukopoloženih za novce uzme od Antonijevih naslednika koji ih je rukopoložio za novce, jer beše već umro, a rukopoloženima dozvoli samo da se pričešćuju u oltaru, ali služba da im bude tuđa...“⁴⁵

U iracionalne sankcije se mogu svrstati pretnje istrebljenjem i pogibelji one ko rukopolaže za novac,⁴⁶ gubom za rukopoloženog, za onoga ko rukopolaže i za svo njegovo potomstvo,⁴⁷ prokletstvom za mirjane i za monahe,⁴⁸ tj. proklet-

⁴⁰ 31. pravilo Svetih apostola, *Zakonopravilo Svetog Save I*, l. 192a 20-25, 564.

⁴¹ N. Milaš, 532.

⁴² Poglavlje iz Poslanice Genadija arhiepiskopa Konstantingrada, i tada sabranog svetog sabora, svima episkopima, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 203b 1-19, l. 204a 20-19, 597-598.

⁴³ „Onaj ko radi zlata prima pristupajućeg u sveštenečki red ili u monaški život – bilo da je episkop, dakle, ili iguman, ili bilo ko iz sveštenečkog reda – s tim da prekine ili izvržen da bude. A učini li to igumanija, da se izbaci iz manastira i da bude predata u drugi manastir na pokorenje. Isto tako i sa iguman, ako nije prezviter. A imetak koji su doneli oni što pristupaju, da ostane, bilo da su i sami tu, ili će izaći, izuzev ako krivica ne bude do igumana,“ *Zakonopravilo Svetog Save I*, l. 165a 12-19, l. 165b 20-19, 488-489.

⁴⁴ 19. Pravilo Sedmog vaseljenskog sabora koji se po drugi put sabra u Nikeji sa tumačenjem, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 165a 12-19, l. 165b 20-19, 488-489.

⁴⁵ Iz Žitija svetog Jovana Zlatoustog, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 192b 25-33, 565-566.

⁴⁶ Iz Treće (Knjige) carstva: Onaj ko je želeo da postane jerej, punio je novcem ruke Jevroamove i postajao je jerej, a to beše na greh, i na istrebljenje, i na pogibelj Doma Jevroamova. *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 192a 25-30, 564.

⁴⁷ Iz Četvrte (knjige) carstva: Reče Jelisej Gijezi: „Sad si primio srebro Nejemanovo i rize, ali će se i guba njegova prilepiti za tebe i za seme tvoje doveka.“ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 192a 31-2, 564-565.

⁴⁸ 2. pravilo Četvrtog svetog i vaseljenskog sabora u Halkidonu, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 99b 12-18, 284.

stvom za onoga ko novca radi nekoga uvodi u sveštenečki čin i onoga koji tako stiže ovaj dar Duha Svetoga.⁴⁹

Posebnu vrstu korupcije, u kojoj sveštenik ili monah traži kakvu materijalnu korist ne da bi nekoga rukopoložio ili zamonašio, već da bi obavio svetu pričest, propisuje 23. pravilo Svetog šestog vaseljenskog sabora što je bio u Konstantinovom gradu, u Trulskoj palati. Ovde sankcija izvrgnuća pogađa samo onoga ko pričešćuje, a ne i pričešćenog, jer se takođe verovatno pošlo od toga da novac za dobijanje ove svete tajne nije dat dobrovoljno, nego je zahtevan od sveštenika ili monaha.⁵⁰

Na samom kraju ove tačke, treba ukazati i na jedan poseban slučaj korupcije, propisan 5. pravilom Sedmog vaseljenskog sabora koji se po drugi put sabrao u Nikeji: „Za one koji se hvale da darovanjem zlata biše uvršteni u Crkvu, te obeščašćuju one koji su dobrodetelji radi i bez poklona u zlatu pričesleni u Crkvu – propisujemo da dobiju poslednji stepen svoga reda. A ukoliko ostanu uporni – zaprećenje da dobiju. Rukopoložene za pare odstranjivati od zajednice kao Simona vračara od Petra.“⁵¹ Specifičnost ovog pravila je u tome što njegov primarni fokus nije na rukopoloženju ili pružanju neke druge koristi za novac, koje se svakako sankcionišu izvrgnućem. Reč je o propisanim merama za one koji ne samo što se hvale da nisu uvedeni u sveštenstvo zato što su se istakli životom u Hristu već zato što su za to platili, nego tu činjenicu još koriste da ismevaju one koji su primljeni u sveštenstvo zahvaljavajući sopstvenim vrlinama i bez ikakve nadoknade, blagodat Duha Svetog. Ipak, koliko god takvo ponašanje naružavalo ugled Crkve i delovalo možda destimulišuće na one koji svojom vrlinom stupaju u sveštenečki čin, sankcije nisu tako rigorozne. One podrazumevaju da licima koja ovako postupaju bude onemogućeno da napreduju u sveštenečkoj službi dalje od poslednjeg mogućeg čina, a ako im i to ne bi bilo od koristi u korigovanju svog ponašanja, bilo bi im zaprećeno da bi se popravili.⁵² Razlog treba tražiti u tome što se ovde ne sankcioniše činjenica uvođenja u sveštenstvo posredstvom korupcije, što bi bilo predmet drugih navedenih odredaba, već to što se lice, koje je suprotno Božjim i crkvenim pravilima steklo ovu blagodat, hvali načinom na koji je do nje došlo i podsmeva se onima koji su je zaslužili.

---

⁴⁹ Genadija, arhiepiskopa Konstantingrada, iz Poslanice svim episkopima, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 192b 13-20, 566.

⁵⁰ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 145b 2-9, 433.

⁵¹ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 162a 6-17, 479-480.

⁵² Videti i tumačenje uz 5. pravilo Sedmog vaseljenskog sabora koji se po drugi put sabrao u Nikeji, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 162a 18-6, l. 162b 7-11, 479-480.

3.2. Primanje mita da se ne bi uskratilo neko pravo ili izrekla sankcija

Zakonopravilo predviđa i jedan atipičan slučaj korupcije, propisan 4. pravilom Sedmog vaseljenskog sabora koji se po drugi put sabrao u Nikeji.⁵³ Ovde episkop ne traži za sebe materijalni dobitak da bi sveštenicima ili monasima koji su mu podređeni omogućio sticanje neke koristi, već da im ne bi uskratilo neko pravo čije je uživanje dužan da im omogući ili da ih ne bi neopravdano sankcionisao. Koruptivna radnja dakle, ima dva moguća modaliteta.

U prvom slučaju, episkop izbegava da bogosluži ili čak zatvara crkvu da bi onemogućio da se u njoj uopšte odvija bogoslužjenje. U drugoj mogućoj situaciji, episkop stavlja u izgled neopravdano izricanje duhovnih sankcija ako mu ne bude omogućeno sticanje neke koristi ili uživanje neke strasti kojoj je sklon. On zloupotrebljava sveštena pravila, kojima mu je dato „da zaprećuje i odlučuje radi toga da bi pregrešenja sveštenih lica i ostalih ljudi koji su pod njim, duhovno, ujedno i očinski ispravljao“;⁵⁴ pa sankcije izriče (daje zaprećenje, odlučuje ili lišava službe nekog episkopa, svešteno lice ili monaha kome je nadređen) suprotno njihovoj svrsi kao duhovnih lekova. U oba slučaja, to čini da bi sebi obezbedio materijalnu korist ili zadovoljio strast koja ga je ophrvla, pa mu se izriče sankcija slična reflektujućem talionu – mitropolita odlučuje patrijarh, a episkopa odlučuje mitropolit.⁵⁵

U kontekstu svih navedenih pravila u ovom odeljku, treba podsetiti da srpsko pozitivno pravo poznaje krivično delo davanja mita i krivično delo primanja mita, koja predstavljaju modernu analogiju rešenjima koje sadrži Zakonopravilo. Krivično delo primanja mita čini službeno lice koje zahteva da primi poklon ili drugu korist ili primi obećanje da će ono ili neko njemu blisko lice dobiti poklon ili korist da bi u okviru ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem izvršilo ili propustilo da izvrši službenu radnju koju ne bi smelo da izvrši, ili da bi izvršilo

⁵³ „Naređujemo da episkop nikako ne pomišlja da traži zlato i srebro, ili nešto u drugom vidu, od episkopa, ili sveštenih lica, ili crnorizaca koji su pod njim. Ako se, dakle, nađe koji episkop da zbog traženja zlata ili nečeg u drugom vidu; ili zbog nekog svog strastnog užitka odsustvuje od službe; ili da odlučuje nekoga od episkopa, ili sveštenih lica, ili crnorizaca koji su pod njim, ili da časnu crkvu zatvori da u njoj ne biva sveštena služba Božija – istom će stradanju sam biti podvrgnut. Jer vrhovni apostol Petar reče: „Pasiite stado Božije, ne sa prinudom, ne uzimajući ništa; ne radi sramnoga dobitka, već od sveg srca; ne kao da gospodarite sveštenstvom, već da postanete uzor stadu.“ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 161b 26-14, 477-478.

⁵⁴ Tumačenje 4. pravila Sedmog vaseljenskog sabora koji se po drugi put sabrao u Nikeji, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 161b 15-20, 478.

⁵⁵ „...Takvi po pravdi istom stradanju da budu podvrgnuti: episkop, dakle, da primi odlučenje od mitropolita, a ako mitropolit to tvori, odlučenje da primi od patrijarha...“ Tumačenje 4. pravila Sedmog vaseljenskog sabora koji se po drugi put sabrao u Nikeji, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 162a 28-34, 478.

ili propustilo da izvrši službenu radnju koju bi moralo da izvrši.⁵⁶ S druge strane, krivično delo davanja mita čini onaj ko službenom ili drugom licu ponudi, obeća ili učini kakvu materijalnu korist da bi ono u okviru ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem izvršilo ili propustilo da izvrši službenu radnju koju ne bi smelo da izvrši ili da bi izvršilo ili propustilo da izvrši službenu radnju koju bi moralo da izvrši, kao i svako ko posreduje pri podmićivanju službenog lica.⁵⁷

4. SUKOB INTERESA

4.1. Nepotizam

Zakonopravilo Svetog Save u dva pravila sankcioniše nepotizam, odnosno, potencijalnu sklonost episkopa da sebi nezakonito prisvoji neka ovlašćenja da bi, suprotno opštim pravilima, zbog rodbinske ili druge veze, njima pogodio nekog od svojih srodnika ili bilo koje lice za koje on smatra da je tih pogodnosti dostojno.

U tom smislu, 76. apostolsko i otačko pravilo sa tumačenjem Aleksija Aristina, đakona i zakonohranitelja i 23. Pravilo pomesnog sabora u Antiohiji sirijskoj zabranjuju episkopu koji se nalazi na samrti da umesto sebe postavi drugog episkopa.⁵⁸ Razlog zbog koga se propisuje ova zabrana sadržan je u tumačenju Aleksija Aristina uz 76. apostolsko i otačko pravilo: „Ne treba episkop koji je na umoru da u episkopski čin rukopoloži koga želi – brata, ili sina ili drugog srodnika, iz ljubavi, jer nije ispravno tvoriti naslednike episkopiji i ono što je Božije darovati ljudskim strastima. Nije na korist da se Crkva Božija stavlja pod naslednike.“⁵⁹ Umesto toga, nakon episkopove smrti novog episkopa treba da izabere sabor episkopa cele oblasti uz saglasnost mitropolita.⁶⁰ U suprotnom, rukopoloženje novog episkopa bi bilo ništavo, a episkop koji bi sam odredio svog „naslednika“ bio bi sankcionisan odlučanjem.⁶¹ Nikodim Milaš i ovakvo postupanje tretira kao jedan vid simonije.⁶²

---

⁵⁶ Čl. 367. st. 1. i st. 2. Krivičnog zakonika (*Službeni glasnik RS*, br. 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019).

⁵⁷ Čl. 368. st. 1. i st. 2. Krivičnog zakonika.

⁵⁸ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 55b 1-12, l. 56a 13-17, 153 i l. 87a 6-17, 242.

⁵⁹ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 55b 4-12, l. 56a 1, 153.

⁶⁰ 23. pravilo Svetog pomesnog sabora u Antiohiji sirijskoj sa tumačenjem, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 87a 6-16, 242.

⁶¹ 76. apostolsko i otačko pravilo sa tumačenjem Aleksija Aristina, đakona i zakonohranitelja, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 55b 1-17, 153.

⁶² N. Milaš, 520.

Posebna vrsta nepotizma je propisana 38. apostolskim i otačkim pravilom sa tumačenjem Aleksija Aristina, đakona i zakonohranitelja, kojim se zabranjuje episkopu da bilo šta od crkvene imovine daje svojim srodnicima, osim ako su siromašni, kada im treba dati u skladu sa njihovim potrebama, ali jednako kao da je reč o bilo kojim drugim siromasima. „Izgovorom, pak, na njih, (misli se na srodnike, primedba M. S) ništa crkveno da ne proda.“⁶³ Smisao ovog pravila je u tome da se „episkop morao odnositi prema crkvenom imanju kao dobar domaćin prema sopstvenom“, ne trošeći pri tome ništa od crkvenog imanja u korist svojih srodnika.⁶⁴ Podvrsta navedenog postupanja je regulisana 25. pravilom Svetog pomesnog sabora u Antiohiji sirijskoj. Ono propisuje da će pred celim saborom odgovarati episkop koji „crkvenu imovinu i prihode, što se slivaju u episkopiju, uzme i prisvoji bez znanja i bez volje svojih sveštenika“ ili „prisvaja i ono što treba siromašnima razdeliti“, i to mimo ličnih i potreba bratije i izdataka za gostoprimstvo. Ovo pravilo propisuje i modalitet posebno prevarnog ponašanja, koje nastupa kada episkop koji na opisane načine želi da prisvoji crkveni prihod „radi toga postavi za ekonomu crkvene imovine svog srodnika da bi se utajilo kad razdaje crkveni imetak.“⁶⁵

I na ovom mestu treba ukazati na analogiju sa odgovarajućim odredbama savremenih antikorupcionih zakona u Srbiji, jer je „funkcioner“ svako izabrano, postavljeno ili imenovano lice u organe Republike Srbije, autonomne pokrajine, jedinice lokalne samouprave i organe javnih preduzeća i privrednih društava, ustanova i drugih organizacija čiji je osnivač, odnosno član Republika Srbija, autonomna pokrajina, jedinica lokalne samouprave i drugo lice koje bira Narodna skupština“, a „javna funkcija“ je funkcija u organima Republike Srbije, autonomne pokrajine, jedinice lokalne samouprave, organima javnih preduzeća i privrednih društava, ustanova i drugih organizacija, čiji je osnivač, odnosno član Republika Srbija, autonomna pokrajina, jedinica lokalne samouprave, kao i funkcija drugih lica koje bira Narodna skupština, a podrazumeva ovlašćenja rukovođenja, odlučivanja, odnosno donošenja opštih ili pojedinačnih akata“.⁶⁶ „Sukob interesa“ je situacija u kojoj funkcioner ima privatni interes

⁶³ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 53a 21-8, 133-134. O zaštiti siromašnih i socijalno ugroženih u *Zakonopravilu Svetog Save* videti posebno: Miodrag Petrović, *Krmčija Svetog Save o zaštiti obespravljenih i socijalno ugroženih*, Beograd 1990, 9-20.

⁶⁴ N. Kršljanin, 235.

⁶⁵ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 87b 29-1, 243-244.

⁶⁶ Čl. 2. st. 1. tač. 2. i 3. Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije. Zakonom o sprečavanju korupcije pojmovi javni funkcioner i javna funkcija su nešto drugačije formulisani. Tako je po čl. 2. st. 1. tač. 3. ovog zakona „javni funkcioner“ svako izabrano, postavljeno ili imenovano lice u organu javne vlasti, osim lica koja su predstavnici privatnog kapitala u organu upravljanja privred-

koji utiče, može da utiče ili izgleda kao da utiče na postupanje funkcionera u vršenju javne funkcije odnosno službene dužnosti, na način koji ugrožava javni interes“.⁶⁷

Funkcioner je u obavezi da javnu funkciju obavlja tako što će delati u skladu sa propisima kojima se uređuju njegova prava i obaveze, tj. na način da javni interes ne podređuje privatnom. On je posebno dužan da „da stvara i održava poverenje građana u savesno i odgovorno vršenje javne funkcije“, a naročito je „dužan da izbegava stvaranje odnosa zavisnosti prema licu koje bi moglo da utiče na njegovu nepristrasnost u vršenju javne funkcije, a u slučaju da ne može da izbegne takav odnos ili takav odnos već postoji, da učini sve što je potrebno radi zaštite javnog interesa“. Funkcioneru se posebno propisuje zabrana da javnu funkciju koristi „za sticanje bilo kakve koristi ili pogodnosti za sebe ili povezano lice“⁶⁸. Radi otklanjanja svih nedoumica, pozitivno zakonodavstvo precizira da je „‘privatni interes’ bilo kakva korist ili pogodnost za funkcionera ili povezano lice,“⁶⁹ dok se pod „povezanim licem“ smatra supružnik ili vanbračni partner funkcionera, krvni srodnik funkcionera u pravoj liniji, odnosno u pobočnoj zaključno sa drugim stepenom srodstva, usvojitelj ili usvojenik funkcionera, kao i svako drugo pravno ili fizičko lice koje se prema drugim osnovama i okolnostima može opravdano smatrati interesno povezanim sa funkcionerom.⁷⁰

Čini se da duh pravila svetosavskog Zakonopravila, smisao odredbi modernih zakona i sličnost pojedinih konkretnih rešenja, daju osnov za ovakvu komparaciju, koliko god bi je trebalo uslovno shvatiti zbog međusobne vremenske distance od osam vekova.

4.2. Dve javne funkcije

Nomokanon Svetog Save na iznenađujuće moderan način propisuje duhovnicima zabranu bez izuzetka da pored svoje duhovne funkcije istovremeno oba-

---

nog društva koje je organ javne vlasti“, dok je u skladu sa čl. 2. st. 1. tač. 4. „javna funkcija“ funkcija koju vrši javni funkcioner“.

⁶⁷ Čl. 2. st. 1. tač. 6. Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije; Čl. 41. st. Zakona o sprečavanju korupcije.

⁶⁸ Čl. 27. Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije. Čl. 40. Zakona o sprečavanju korupcije predviđaju se gotovo identična pravila, uz važnu novinu u st. 3. da je „javnom funkcioneru zabranjeno da upotrebi, radi sticanja koristi ili pogodnosti sebi ili drugom, ili nanošenja štete drugom, informacije do kojih dođe na javnoj funkciji, ako nisu dostupne javnosti.“

⁶⁹ Čl. 2. st. 1. tač. 5. Zakona o agenciji za borbu protiv korupcije; Čl. 41. st. 2. Zakona o sprečavanju korupcije.

⁷⁰ Čl. 2. st. 1. tač. 4. Zakona o agenciji za borbu protiv korupcije. Čl. 2. st. 1. tač. 5 i 6. Zakona o sprečavanju korupcije.

vljaju bilo koju svetovnu funkciju. Načelno, zabranjeno im je da jednovremeno vrše i dve duhovne funkcije, izuzev ako za tim ne postoji preka potreba zbog oskudice u ljudima.

Shodno tome, po 81. apostolskom i otačkom pravilu, „episkop koji se upušta u upravljanje javnim stvarima, nije episkop“.⁷¹ Po tumačenju Aleksija Aristina, „onaj ko se prihvata upravljanja javnim stvarima i ne usmerava sebe na crkvene potrebe, bilo episkop, ili prezviter ili đakon – ili da prestane to da čini ili, ako se ne pokori – da se izvrgne. Jer, po rečima Gospodnjim, ne može sluga dvoma gospodarima služiti.“⁷²

U smislu vršenja duhovne vlasti, osnovno je pravilo da se neko lice može rukopoložiti za episkopa u oblasti u kojoj ranije nije bilo episkopa samo ako potrebe brojnosti i dostojnosti verujućeg naroda to nalažu, a saglasnost za to da nadležni mitropolit. Tako postavljeni episkop je dužan da se strogo drži duhovnog rada samo u svojoj eparhiji i sa duhovnim stadom koje mu je povereno i nikako ne sme da odlazi i širi duhovni rad na ostala područja, pokušavajući na taj način da ih „prisvoji“.⁷³

Identičan princip koji važi za episkope primenjuje se i na sveštenike. Osnovno pravilo je da jedan sveštenik ne može služiti „pod dvama episkopima, to jest u dva grada, što znači i u sabornoj crkvi toga grada, i svrstan u sveštenstvo ovoga, te da u obema sabornim crkvama služi i deo koji pripada sveštenicima prima i od ove i od one crkve. Ali, ako je radi pohote za sujetnom slavom prešao u veću crkvu, odmah da bude vraćen u crkvu u kojoj je prethodno rukopoložen. A ako se po volji svoga episkopa preselio u drugu sabornu crkvu i bio uvršten u sveštenstvo, uopšte da nema udela, ili bilo kakav deo imetka da uzima, koji pristizhe prvoj crkvi. Ako li zbog pohlepe počne nešto uzimati, da se liši svoga čina.“⁷⁴ Izuzetak od ovog pravila koje se odnosi na sveštenike, predviđen je 15. pravilom Sedmog vaseljenskog sabora koji se po drugi put sabrao u Nikeji, i to samo u pogledu sveštenih lica koji bi pristupili u dve crkve izvan grada Konstantinopolja, pod uslovom da u takvim crkvama postoji oskudica u ljudima.⁷⁵ Trostruki je razlog zbog koga je domašaj ovog izuzetka ograničen na crkve izvan Konstantinopolja. Pre svega, ponovljen je stav da se ne može dvojici episkopa jednako dobro služiti, zatim je konstantovano da u Carigradu već ima mnogo crkava, a za predmet ovog rada je

⁷¹ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 56b 18-20, 155.

⁷² *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 56b 21-28, 155.

⁷³ 56. pravilo Svetog i pomesnog sabora koji bješe u Kartagini sa tumačenjem, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 122a 25-13, 360-361.

⁷⁴ 10. pravilo Četvrtog svetog vaseljenskog sabora u Halkidonu sa tumačenjem, *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 96b 30-17, 290-291.

⁷⁵ *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 164b 1-27, 486.

najznačajniji stav, koji predstavlja meru prevencije u borbi protiv korupcije: „Zbog toga, ono što se događa sa crkvenim stvarima radi suvišnog dobitka, kao tuđe Bogu ovaj Sabor odbacuje... A ako mu nije dovoljno za životne potrebe ono što mu crkva daje, dozvoljavaju da radi neki drugi posao i od toga da prima ono što mu je na telesnu potrebu, jer tako i apostol Pavle tvoraše, kako sâm kaže: ‘Mojim potrebama, i onima koji su sa mnom, ove ruke poslužiše.’“⁷⁶

Navedene odredbe deluju posebno savremeno kada se dovedu u kontekst sa odgovarajućim normama Zakona o agenciji za borbu protiv korupcije. Ovim Zakonom je na nivou načela utvrđeno da funkcioner može da vrši samo jednu javnu funkciju. Od ovog pravila se može odstupiti samo ako je on na osnovu zakona ili drugog propisa obavezan da vrši više javnih funkcija, zatim ako za vršenje dve javne funkcije dobije saglasnost same Agencije koju je prethodno dužan da zatraži, kao i ako je na više javnih funkcija izabran neposredno voljom građana, kada mu za njihovo vršenje i nije potrebna saglasnost Agencije za borbu protiv korupcije. Ako bi funkcioner bio izabran, postavljen ili imenovan na drugu javnu funkciju suprotno odredbama Zakona, kasnija javna funkcija bi mu prestala po sili zakona, izuzev ako prethodno sam ne bi podneo ostavku na jednu od javnih funkcija i o tome obavestio Agenciju.⁷⁷

5. ZAKLJUČAK

Sveti Sava je pre tačno osam stotina godina sačinio svoje Zakonopravilo, čime su mlada srpska država i autokefalna Srpska pravoslavna crkva dobile svoje pravno ustrojenje, a Srbija se se svrstala u red ‘pravničkih država’.⁷⁸ Originalnost Zakonopravila Svetog Save se prevashodno sastoji u ideološkoj motivaciji njegovog autora, koja je opredelila način na koji su preuzimani tekstovi iz vizantijskih izvora za ovaj crkveno-građanski zbornik. Kombinujući komentare Aristina i Zonare umesto Teodora Valsamona, što pre toga nije učinjeno niti u jednom romeskom izvoru, Sveti Sava je odnos države i crkve postavio u skladu sa doktrinom simfonije, izostavljajući sve izvode iz izvora u kojima bi vladar u svetovnom domenu bio ograničen od strane crkve, a crkva u duhovnoj jurisdikciji od strane

---

⁷⁶ Iz tumačenja 15. pravila Sedmog vaseljenskog sabora koji se po drugi put sabrao u Nikeji *Zakonopravilo Svetoga Save I*, l. 164b 10-13, 17-25, 486.

⁷⁷ Čl. 28. st. 1, 2, 3, 4 i 7. Zakona o agenciji za borbu protiv korupcije. Gotovo identična pravila, uz novinu koja se sastoji u navedenoj mogućnosti da funkcioner sam podnese ostavku na jednu od dve javne funkcije na koju je izabran suprotno Zakonu propisuje čl. 56. st. 1, 2, 3, 4 i 7. Zakona o sprečavanju korupcije.

⁷⁸ P. Zorić, 56.

vladara.⁷⁹ Dalekosežne posledice rada Svetog Save ogledaju se i u činjenici da njegov Nomokanon i posle osam vekova predstavlja izvor crkvenog prava u Srpskoj pravoslavnoj crkvi, te se sa punim pravom može smatrati srpskom Velikom poveljom sloboda.

Ova tvrdnja može da se potkrepi i činjenicom da je zahvaljujući Zakonopravilu institucionalizovana borba protiv korupcije u Srbiji započela još u XIII veku. Antikorupcione mere srpskog svetitelja deluju posebno moderno kada se, uz izvesne aproksimacije, dovedu u kontekst sa institutima koje predviđa naše pozitivno antikoruptivno zakonodavstvo oličeno u Zakonu o Agenciji za borbu protiv korupcije i novom Zakonu o sprečavanju korupcije, koji je donešen 2019. godine. Iz njegove sadržine se vidi da se *ratio legis* obaveze prijavljivanja imovine prilikom stupanja na funkciju, zabrane primanja mita i zabrane postojanja nepotizma i vršenja dve funkcije, nije promenio u srpskom pravu ni 8 vekova posle nastanka Savine Krmčije. Na taj način je srpski pravni poredak dobio jedinstvenu istorijsko-pravnu vertikalu, kojom se pomoću pravila, iako vremenski udaljenih punih osamsto godina, danas zajednički i komplementarno ostvaruju ciljevi u borbi protiv korupcije u državi i crkvi. Ovakvi složeni primeri pravničke arhitekture, koju istovremeno krasi ornamentika prohujalih vremena i modernog doba, duhovnih i svetovnih pravila, veoma su retki u uporednom pravu i u pravnoj istoriji.

Iz svega navedenog proističe nekoliko zaključaka. Korupcija predstavlja vanvremenski problem koji se gotovo identično manifestuje u svim epohama, nezavisno od toga da li je reč o sferi delovanja države ili crkve. Institucionalizovana borba u njenom suzbijanju jeste lakmus papir za postojanje pravne države, od srednjeg veka, pa do modernog doba. Najzad, činjenica da savremeni srpski zakonodavac suštinski ne odstupa od mehanizama u antikorupcionoj borbi koje je utvrdio još Sveti Sava u svom Zakonopravilu, uprkos svim razumljivim razlikama, a pre svega u propisanim svetovnim i duhovnim sankcijama, predstavlja dodatno utemeljenje srpskom antikoruptivnom pozitivnom pravu, ali ujedno potvrđuje nenadmašnu viziju i svestremensku ličnost Svetog Save i njegovog dela.

---

⁷⁹ D, Bogdanović, 94, 96-97.

LITERATURA I IZVORI

Literatura

- Bogdanović D., „Krmčija Svetoga Save“, *Međunarodni naučni skup Sveti Sava, istorija i predanje*, decembar 1976, Srpska akademija nauka i umetnosti, knjiga 7, Beograd.
- Deretić N. Lj., „Koreni političke korupcije u Starom veku“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 4/2016.
- Deretić N. Lj., „Suptilna i neodoljiva primamljivost korupcije u političkim krugovima Rima“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 3/2017.
- Deretić N., „Pojavni oblici korupcije u Srednjem veku“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 4/2012.
- Deretić N., „Razni oblici korupcije u pravnoj istoriji“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 1/2012.
- Zorić P., *Zakonopravilo Svetoga Save i pravni transplant*, <https://www.scribd.com/document/376180809/>, 1. novembar 2019.
- Kršljanin N., „Mere protiv korupcije u srpskom srednjovekovnom pravu“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 2/2013.
- Milaš N., *Pravoslavno crkveno pravo*, Mostar 1902.
- Miletić B. A., „Zakonopravilo Svetog Save (Svetosavski Nomokanon) i Zakonik Stefana Dušana (Dušanov zakonik) kao izvori srpskog prava u srednjovekovnoj Srbiji“, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini* 2/2019.
- Mošin V., „Pravni spisi Svetoga Save“, *Međunarodni naučni skup Sveti Sava, istorija i predanje*, decembar 1976, Srpska akademija nauka i umetnosti, knjiga 7, Beograd.
- Petrović M., „Istorijsko-pravni značaj Zakonopravila Svetoga Save“, *Glasnik prava Pravnog fakulteta u Kragujevcu* 2/1993.
- Petrović M., *Krmčija Svetog Save o zaštiti obespravljenih i socijalno ugroženih*, Beograd 1990.
- Polojac M., „Junac koji bode u Zakonopravilu Svetoga Save“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 2/2017.
- Solovjev A., „Svetosavski Nomokanon i njegovi novi prepisi“, *Otštampano iz Bratstva XXVI*, Beogra.
- Stojanović N., „O nasleđivanju u Zakonopravilu Svetoga Save“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 1/2014.
- Troicki S. V., *Crkveno pravo*, Beograd 2011.
- Troicki S., „Ko je preveo Krmčiju sa tumačenjima?“, *Glas Srpske akademije nauka CXCIII, Odeljenje društvenih nauka*, 96, Beograd 1949.
- Šarkić S., „Uticaj vizantijskog prava na srednjovekovno srpsko pravo“, *Slovēne = Slovĕne, International journal of Slavic studies* 2/2015.

Izvori

Zakonopravilo Svetoga Save 1, priredili i preveli Miodrag M. Petrović, Ljubica Štafjanin – Đorđević, Istorijski institut, Beograd 2005.

Sarajevski prepis Zakonopravila Svetog Save iz XIV vijeka – prevod, preveo Slobodan Prodić, sakupili Stanka Stjepanović i jeromonah Serafim Gligić, „Dabar“ – izdavačka kuća Mitropolije dabrobosanske 2015.

Propisi

Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije (*Službeni glasnik RS*, br. 97/2008, 53/2010, 66/2011 – odluka US, 67/2013 – odluka US, 112/2013 – autentično tumačenje i 8/2015 – odluka US).

Zakon o sprečavanju korupcije (*Službeni glasnik RS*, br. 35/2019 od 21.5.2019. godine).

Krivični zakonik (*Službeni glasnik RS*, br. 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019).

Miloš P. Stanković, Ph.D., Assistant Professor
University of Belgrade
Faculty of Law Belgrade
natal40892@gmail.com

Anti-corruption Instruments in Saint Sava's Nomocanon

Abstract: *In the first part of the paper, the author points to the roots of anti-corruption provisions in medieval Serbian legislation which were enacted even in St. Sava's Nomocanon. Then the concrete provisions of the Nomocanon that have an anticorruptional character and which recall some modern institutions are analyzed. These are the prohibition of giving and receiving bribes in context of Simonia (selling of priests range), the prohibition of the conflict of interests, which is recognized in forms of nepotism and of performing of spiritual and secular functions or of two spiritual functions at the same time, and the obligations of the monks and priests to report and clearly separate their own property from the church one.*

The author concludes that at a time when anti-corruption rules were in force in medieval Serbia, they were at a high level of legislative technique and could have represented more than a solid basis for its eradication.

Keywords: *Saint Sava's Nomocanon, Act on Prevention of Corruption, corruption, anti-corruption measures, bribe, conflict of interests, report of property.*

Datum prijema rada: 19.12.2019.